

פרפראות פאר

למה לא הוזכר משה רבינו בהגש"פ

עמוד ג

פסח חלק א - חלק ב

עמוד א-יג ימים ראשונים יד-כ ימים אחרונים

עמוד ב

ארבעת הקושיות שיש להקשות בהגדה של פסח וביאורם

עמוד ג

למה לא הזכירו אנשי כנה"ג את משה רבינו בהגדה של פסח, ע"ד מחיני נא מספרך

ביאור במה שלא הוזכר משה רבינו בהגדה של פסח

עמוד ד

למה היו החכמים מסובים בבני ברק דייקא

רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק ביאור בדרך הלצה

ביאור בהבדל שבין שאלת החכם לרשע

עמוד ה

צריך ביאור, למה בחכם תשובתו מהמשנה, והשאר תשובתם מהתורה

ואף אתה אמור לו נראה כמיותר

חטאו של הרשע שהגדיר הקרבנות בלשון עבודה, עקידת יצחק,

עמוד ו

למה היה צריך להקהות את שיניו של הרשע

עמוד ז

בדרך צחות ביארו אנו מתירים להתפלל עם העבריים

ביאור הלשון וירעו מלשון ריעות

האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו

שמחים בבנין עירך, הוא כבר מעתה, או לכשיבנה לעת"ל בב"א

עמוד ח

אמירת טל ביום ראשון של פסח משום ביטול עבודה זרה

אמירת טל ביום ראשון של פסח ע"ד המובא בפרקי דרבי אליעזר

באיזה סברא חולקים חכמים וראבי"ע ביאור המהר"ל

עמוד ט

בכמה מקומות מצינו שראבי"ע לשיטתו שהאמצעי חשוב כמטרה

עמוד י

במה נחלקו מרדכי הצדיק ואסתר המלכה

הפסח אינו נאכל אלא עד חצות, תירוץ בקושית השפת אמת

רמז במשנה שהפסח אינו נאכל על החמץ

עמוד יא

ואעבור עלייך ואראך מתבוססת בדמיך הנותן לעני מחיה את עצמו

רמז למה שאוכלין בפסח אגוזים

וחכך כיון הטוב דובב שפתי ישנים

עמוד יב

אתה החלות להראות וגוי את גדלך רמז ליהושע שנאמר עליו אחל גדלך

משלו של המגיד מדובנא

ארבעת הקושיות בהגדה של פסח וביאורם

א. למה נדרשה כל דרשת ההגדה דוקא מהנאמר בפרשת ביכורים,

ב. למה נקראת ההגדה של פסח, בשם הגדה, ולא מגילת פסח, כמו מגילת אסתר ששם מסופרים הניסים,

ג. איתא בגמרא (פסחים קט"ו ב') אמר שמואל: **כתיב** (דברים ט"ז ג') "שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני", תניא "לחם עני" לחם שעונין עליו דברים.

צריך ביאור, למה דרשו חז"ל לחם עוני, שעונין עליו, הרי משמעותו הפשוטה היא מלשון עניות,

ד. מה הרמז בכך, שכל דרשות ההגדה הם על חמישים מילים בדיוק, מוירעו עד ובמופתים,

חמישים המילים שבפרשת ביכורים שמהם כל דרשות ההגדה של פסח

ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב, (15 מילים),

וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה, (8 מילים),

ונצעק אל ידוד אלהי אבתינו וישמע ידוד את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו, (16 מילים),

ויוצאנו ידוד ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאתות ובמפתים, (11 מילים),

פרשת ביכורים נאמרה בלשון הגדתי היום

כתיב (דברים כ"ו ג') "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו **הגדתי היום** לידוד אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ידוד לאבתינו לתת לנו",

פרשת ביכורים נאמרה בלשון וענית ואמרת

כתיב (דברים כ"ו ה') "וענית ואמרת לפני ידוד אלקיך, ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב",

ביאור ארבעת הקושיות

ביאור קושיא א.

ביציאת מצרים הובאו בני ביכורים לה'

איתא במכילתא (פרשת בשלח פרשה ג), כדאי היא האמונה שהאמינו בי שאקרע להם את הים, ועליהם מפורש בקבלה (ירמיהו ב' ב') "הלוך וקראת באזני ירושלם לאמר זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". מה שכר נטלו על כך, "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו", ע"כ לשון המכילתא,

ולפי שביציאת מצרים הובאו בני ישראל ביכורים לה', כמ"ש (ירמיהו ב' ג') **ראשית תבואתו**, לפיכך דרשו חז"ל את סיפור יציאת מצרים מפרשת ביכורים,

ביאור קושיא ב.

פרשת ביכורים נאמרה בלשון הגדה

כתיב (דברים כ"ו ג') "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו **"הגדתי"** היום לידוד אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ידוד לאבתינו לתת לנו", ולפי שפרשת בכורים נאמרה בלשון **הגדתי**, וההגדה נדרשת מפרשת ביכורים, נקראת ההגדה בשם **הגדה של פסח**,

ביאור קושיא ג.

פרשת ביכורים נאמרה בלשון וענית ואמרת

חז"ל דרשו לחם עוני, מלשון **תשובה**, משום שפרשת **ביכורים** נאמרה בלשון, **וענית** ואמרת,

ביאור קושיא ד.

רמזים יש לכך שההגדה נדרשת מחמישים דייקא

הרמז בכך שדרשת ההגדה הם על **חמישים** מילים בדיוק, להודות להקב"ה שלא שקענו ח"ו **בחמישים** שערי טומאה, ולבקש ממנו ית' שנזכה לבוא **לחמישים** שערי קדושה.

ועוד יש לרמז, כנגד **וחמשים** עלו בני ישראל מארץ מצרים, (שמות י"ג י"ח), וכתב **בתרגום יהונתן**, וכל חד עם **חמשא** טפלין סליקו בני ישראל מארעא דמצרים,

ולרמז לענין, כי ביציאת מצרים יש לקיים, והגדת לבנד ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים.

איך לא הזכירו אנשי כנה"ג את משה רבינו בהגדה של פסח

ביאור נפלא מבעל הכלי חמדה

כתב הגאון רבי מאיר דן פלוצקער, בעמח"ס כלי חמדה, בסוף ההקדמה לספרו כלי חמדה,

וכך כתב, ולסיים בדבר טוב ומענינא דיומא, אעתיק בזה מה שאמרתי בימים האלה להשיב לחכם אחד ששאלני על אנשי כנה"ג שתקנו סדר הגדה של פסח, למה לא הזכירו כלל שמו של משה רבנו ע"ה בהגדה,

ומי שקורא כל ההגדה על הסדר לא יתוודע לו כלל שמרע"ה היה לו איזהו חלק ביצי"מ, והדבר באמת נפלא בהשקפה ראשונה ובטח יש בזה ענין עמוק,

גאולה שע"י הקב"ה היא נצחית שע"י אדם בטלה

ואני השבתי לו, שלעני"ד הענין הוא עפ"י"מ שאמרו חז"ל דלכן גאולה ראשונה ושניה נתבטלה, משום שהיה בהם כח אדם, גאולת מצרים ע"י מרע"ה, וגאולה שניה ע"י עזרא, אמנם לעתיד לבא, יהיה הגאולה ע"י השי"ת לבדו, והשי"ת הוא נצחי לכן תהי גאולה נצחית,

אך לכאורה יש להבין, הא מבואר בהגדה, דיצי"מ היה ע"י הקב"ה בעצמו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח,

שני גאולות היו במצרים גאולת הגוף וגאולת הנפש

אך באמת הדבר נכון, דהנה בגאולת מצרים היה שני גאולות, גאולת הגוף, וגאולת הנפש, גאולת הגוף היה ע"י משה רבינו, שהוציא את ישראל ממצרים, אמנם גאולת הנפש היה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו,

והנה מבואר (במגילה י"ד ע"א) דלכן אין אומרים הלל על נס פורים, משום דבשלמא ביצי"מ נוכל לומר הללו עבדי ד' ולא עבדי פרעה, אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש, אכתי עבדי אחשורוש אנו, וברשי"י ז"ל ולא עבדי פרעה, שהרי לחירות יצאו,

ולכאורה צ"ע, לפי"ז שאנחנו בגולה איך אומרים הלל וסיפור יצי"מ כיון שאכתי עבדי פרעה אנו,

אמירת ההלל הוא על הגאולה הרוחנית שהיה ע"י הקב"ה בעצמו

אך באמת אתי שפיר, דסיפור יצי"מ בגולה הוא על הגאולה הרוחנית שיצאו ממצרים לקבל התוה"ק, ובזה יצאנו מעבדות לחירות, ושפיר אמרינן הלל, משא"כ בנס פורים כיון דהיה רק גאולת גשמית ואכתי עבדים אנו לכן לא אמרינן הלל וז"ב,

וכיון שכן, שכל עיקר ההלל הגדול וסיפור יצי"מ שאומרים בליל פסח בגלות הוא על גאולה הרוחנית, וזה היה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח,

על הגאולה הגשמית שהיה ע"י משה עדיין יש לבקש

ולהורות זה שאנחנו נגאלים רק גאולה הרוחנית, ועדיין עלינו לבקש מהשי"ת על הגאולה הגשמית, לזאת לא נזכר שם משה רבינו, בהגדה של פסח, לעורר לבבן של ישראל לבקש מהשי"ת הגאולה השלימה בגוף ובנפש בב"א, עכ"ד בעל כלי חמדה,

* * * * *

ביאור במה שלא הוזכר משה רבינו בהגדה של פסח ע"ד מחיני נא מספרך

למה לא הוזכר משה רבינו בהגדה של פסח, גם מה שנזכר ברמז בהש"פ דהיום, בפסוק "ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו" בדרשתו של ר' יוסי הגלילי, הרי זה הוספה, שבסדר רב עמרם גאון, ובהגדת בני תימן, פסוק זה אינו מוזכר, א"כ קשה למה לא הוזכר משה רבינו בהגדה של פסח, וכבר נתקיים מצוות ביאור בקושיה זו ע"י רבים,

אפשר ליישב ולומר, ע"ד מחיני נא מספרך

כתיב, (שמות ל"ב ל"א), וישב משה אל ידוד ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב, ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת,

מבואר, כי מכל הטירחה שטרח משה רבינו ע"ה בהוציא הקב"ה את בני ישראל ממצרים, כאשר בא לבקש מאת השי"ת, על חטא העגל, לא הזכיר את כל הטירחה שטרח למען כלל ישראל, ובשכר זאת יכפר להם הקב"ה,

רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק ביאור בדרך הלצה

איתא בגמרא (כתובות קי"א ע"ב), רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי, דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני, וחלבא טייף מנייהו, ומיערב בהדי הדדי, אמר, היינו זבת חלב ודבש, ע"כ,

יש לפרש בדרך הלצה, כי חלב הנוטף מהעיזים מתערבב בדבש הנוטף מהתאנים, הוא רק במקום שלא מנקים את לכוך הדבש שנטף מעץ התאנים.

* * * * *

ביאור בהבדל שבין שאלת החכם לרשע

כתיב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם", ופרש"י (שמות י"ג ה'), בבן רשע הכתוב מדבר,

כתיב (דברים ו' כ') "כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ידוד אלקינו אתכם", ופרש"י (שמות י"ג ד) הרי זאת שאלת בן חכם,

והקושיה ידועה, מה ההבדל בין שאלת הבן הרשע שאומר **לכם**, לבין שאלת הבן החכם שאומר **אתכם**,

ביאור האלשיך הק' בהבדל בין החכם לרשע

כתב האלשיך הקדוש, עפ"י דברי בעל ההגדה. אלו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה, דיינו, וכי מה ערכו של עם ישראל ללא תורה,

מבאר האלשיך הק', הקירבה להר סיני, הביאתם לדרגה כה גבוהה, שיבינו משכלם את מצוות התורה.

וזו היתה שאלת החכם, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם דייקא, פירוש, מדוע צריך לצוות אתכם הרי אתם יכולים משכלכם להבין את מצוות התורה.

משא"כ הרשע שואל מה העבודה הזאת, לשם מה צריך בכלל את כל העבודה של המצוות.

מסירות נפש של משה רבינו לכפרת מעשה העגל

אלא משה רבינו, מסר נפשו ביותר, ואמר, ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת, כדאיתא בגמרא (סוטה י"ד א'), תחת אשר הערה למות נפשו - **שמסר עצמו למיתה**, שנאמר, ואם אין מחני נא וגו';

וזה היה המסירות נפש הגדול ביותר, שאמר מחני נא מספרך, שלא יהיה מוזכר כלל בתורת ה', עם כל מה שעשה עבור בני ישראל,

לזכרון הדורות למסי"נ זו קיימו אנשי כנסה"ג מחיני נא מספר ההגדה

לפי"ז יש לומר, כי אנשי כנסת הגדולה, רצו שייזכר בכל הדורות, ענין **מסירות הנפש** של משה רבינו למען כלל ישראל, שאמר, "מחני נא מספרך", ולזכרון זה קיימו בו מחיני נא בהגדה של פסח.

* * * * *

למה היו החכמים מסובים בבני ברק דייקא

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק,

יש לתת טעם, שהיו מסובים דווקא בבני ברק ולא במקום אחר, ואל נאמר כי מקרה הוא, אלא דבר המכוון ביותר,

בני ברק היא ארץ זבת חלב ודבש

אפשר לומר, עפ"י הכתוב (שמות י"ג ה') והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסים אשר נשבע לאבתך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש, ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה: ופרש"י **העבודה הזאת, של פסח**,

איתא בגמרא (כתובות קי"א ע"ב), רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי, דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני, וחלבא טייף מנייהו, ומיערב בהדי הדדי, אמר, היינו זבת חלב ודבש, ע"כ,

והתנאים הללו שרצו לקיים את העבודה הזאת של פסח, בארץ זבת חלב ודבש, דייקא, כמו שאמרה תורה, ולכן הלכו לבני ברק, כאמרם ז"ל כי בני ברק, היינו זבת חלב ודבש.

* * * * *

ביאור האלשיך לתשובה לבן החכם

והתשובה לבן החכם, בהמשך הפסוקים, (דברים ו') עבדים היינו וכו' ויצונו ה' אלוקינו וכו' לטוב לנו כל הימים. ויש הבדל אם מקיימים את המצוות מתוך צווי או מתוך הבנת השכל,

כי מצווה המקויימת מהבנת השכל, יכולה להשתנות עם הזמן, כגון מצוות הנעשות לזכר הגאולה, תעשינה כאשר עם ישראל נמצא בחירותו, אבל כאשר נמצאים בגלות אין השכל נותן לקיים מצוה שקשורה לגאולה,

משא"כ כאשר מקיימים מצווה מתוך צווי, אין שינוי ואין השתנות, ע"כ דברי האלשיך הקדוש,

צריך ביאור, למה בחכם תשובתו מהמשנה, והשאר תשובתם מהתורה

יש לשאול, בדברי תשובה לבן החכם,

א. אצל כל הבנים התשובה היא מלשון הפסוקים, ומדוע, התשובה לבן החכם אינה מלשון הפסוק רק מלשון המשנה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן,

ב. עצם דין המשנה קשה, בקרבן פסח נאמר, כי אין לאכול אחר בשר הקרבן, כדי שישאר טעם הקרבן, ולכן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אבל היום שאנו אוכלים מצה, שנאפית בלחם עוני, ללא כל טעם, אי"כ איזה טעם נשאר, שיש להשאירו, שאסרו לאכול שום אכילה לאחר המצה,

ביאור הדבר ע"ד דברי האלשיך הק'

ויש לומר, כי על פי דבריו של האלשיך הק' הנ"ל, מובן הדבר כמין חומר, למה אמרו התשובה לחכם מדין המשנה ולא מן הפסוקים,

ללמד בא, כי יש לקיים המצוות מחמת צווי השי"ת, ולא בגלל טעם הדבר מתוך הבנה, וזאת אנו למידים מדין המשנה, שמצה אע"פ שאין בה טעם, צריך להשאיר הטעם, של ללא טעם. ומכאן שצריך לקיים המצוות ללא טעם המצווה, אלא מחמת צווי השי"ת.

* * * * *

ואף אתה אמור לו נראה כמיותר

חכם מה הוא אומר. מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ידוד אלקינו אתכם. ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן,

יש לשאול, מהו הלשון ואף אתה אמור לו, היה צ"ל, אמור לו אין מפטירין וכו', הלשון ואף אתה נראה כתוספת, אי"כ נשאלת השאלה, מה בא להוסיף, מלבד התשובה לשאלה,

ביאור ע"ד הנפטר מחבירו וכו' מתוך דבר הלכה ויש לומר, כי מלבד מה שיש לענות לחכם על שאלתו, אמר בעל ההגדה דבר נוסף, מכיוון שמדובר בחבורה, ולאחר האכילה נפטרין אחד מחבירו, והנפטר מחבירו אל יפטר ממנו אלא מתוך דבר הלכה,

וכך הוא הפירוש, ואף אתה, מלבד התשובה לחכם, צריך גם לומר, מכיוון ואין מפטירין, מלשון הנפטר מחבירו, צריך גם לומר דבר הלכה, משום שאין נפטרין אלא מתוך דבר הלכה, וזהו "כהלכות" הפסח,

ואין מפטירין הוא מלשון הנפטר מחבירו, וכאשר מסיימים את אכילת הפסח בחבורה, נפטרים אחד מחבירו, ולכן יש לזכור גם שיפטר מתוך דבר הלכה.

* * * * *

חטאו של הרשע שהגדיר הקרבנות בלשון עבודה, עקידת יצחק

כתב בספר "עקידת יצחק" (ויקרא שער נז) (פרשת ויקרא), בענין הקרבנות, הקושי העצום וגודל המבוכה הנמצאת בענין הקרבנות לא נפלות היא ולא רחוקה. כי מהמבואר, שהראוי שיושאל בהם שאלה חזקה שזה תוארה,

האם הקרבנות הם שכר ושוחז אליו יתברך הנה לא ימנע שיהיו אלו הקרבנות הנקרבים לגבוה שכר ושוחז אליו יתברך, תחת הכעס שהגיע לו ממעשי החוטא, ובם יתרצה ויתפייס, כדרך המלכים המתפייסים בעבודת מתנה.

והנה הענין הזה הוא מבואר הביטול. כי לא ישוער שיהיה כן, רק משום שיורה שחסר ממנו יתעלה דבר שיתפייס ויתרצה בהשלימו לו.

"עבודה". (שם יי) "את ה' אלקיך תירא אותו תעבוד" וגו'. (שמות כ"ג) "ועבדתם את ה' אלקיכם". כי בכל מה שתהיה העבודה בלב ותקון המעשים הוא נגלה שהתועלת הוא לעובד לא לנעבד, וכמ"ש (דברים שם) "ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצות ה' ואת חוקותיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך". עכ"ד בעל עקידת יצחק,

מבואר, כי לשון עבודה, נופל רק על האדם העובד העבודה שבלב, לאהבה אותו וליראה אותו ולתקן המעשים, ואז הוא ברור שהעבודה הוא לעובד לא לנעבד, ואין העבודה עניין מחירי ח"ו כתשלום לנעבד, כי מי הקדימני ואשלם לו.

חטאו של בן הרשע שאמר "העבודה"

עוד כתב בעל העקידה, ועל הענין הזה יחסו חז"ל (מכלתא ס"פ בא) מאמר הכתוב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם", אל הבן הרשע מן הבנים,

כי לבדו כן יחשוב שהקרבן ההוא בא בתורת עבודה, בה יפיק המקריב מה שכוון אליו, בתורת מחיר, והנה זה הדעת הוא מבואר הביטול.

* * * * *

למה היה צריך להקהות את שיניו של הרשע

כתיב, (שמות י"ב כ"ו), "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם", ופרש"י (שמות י"ג ה'), בבן רשע הכתוב מדבר,

בהגדה של פסח, רשע מה הוא אומר. "מה העבודה הזאת לכם. לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שיניו, ואמור לו. בעבור זה עשה ידוד לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל,

יש לבאר למה היה צריך בעל ההגדה להוסיף "ואף אתה הקהה את שיניו", ולא היה די באומרו, לפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואמור לו. בעבור זה עשה ידוד לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם לא היה נגאל,

וחלילה לו מזה כמו שאמר המשורר (תהלים נ') "לא אקח מביתך פר וגו' כי לי כל חיתו יער" וגו'.

ויבא עוד ביאורו. אמנם ישעיה הנביא דבר בזה הענין בפירוש ואמר ולא אותי קראת יעקב וגו'. לא הבאת לי שה וגו'. לא קנית לי בכסף קנה וגו'. אך העבדתני וגו' וסוף "אנכי אנכי הוא מוחה פשעך למעני" וגו' (ישעיה מ"ג). והכוונה, כי בכל מה שעשו מאלו הקרבנות לא היו לו לתועלתו כלל כי הוא יתעלה לא נהנה דבר מהם, עד שיאמר שתגיע להם מחילת עונותיהם חלף מה שקבל מהם מהעבודה וממתנות הקרבנות. אך מה שהגיע אליו יתברך מהם הוא היגיעה והלאות בחטאתם ובעונותם, בלי שום תועלת והנאה כלל לבוי"ת,

ואם תאמר א"כ במה הם מתכפרים, אמר "אנכי אנכי הוא מוחה פשעך למעני". ומה נכבד טעם כפל השם לומר אני אני הוא שעשיתי, לא למען שום דבר אחר שיחובר אלי. שאם היתה המחילה מחיריית, היתה מסובבת משנינו, אבל כשלא היתה שם שום תמורה, לא נעשה כי אם למען צדקי,

הנה נתבאר שהשתדל הנביא, להוציא דבר בליעל אשר כזה מלב הפתאים, ולפי זה לא נמצא בתורה בענין הקרבנות המובאים על המזבח מזה המין לשון עבודה כלל.

ואיד אמר משה לפרעה מה נעבוד

רק אמר משה לפרעה (שמות י'), "ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה'", כי דבר עמו ע"פ דרכו של פרעה, כי דרך העכ"ם לעשות קרבנות דרך עבודה, כמו שאמר (דברים י"ג) "נלכה ונעבדה אלהים אחרים". ולזה הזהיר הכתוב (שם י"ב) "השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמד מפניך ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני לא תעשה כן לה' אלקיך כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם" וגו'.

אמר, כי הקרבנות המצווין בתורה האלהית, אינם דרך עבודה כמו שעושין העכ"ם לאלהיהם. והראיה שהם שורפים את בניהם ואת בנותיהם לפניהם כסבורים שהם נעבדים בכך ומקבלים הנאה מהם.

מהי אם כן העבודה האלוקית

אמנם העבודה האלוקית, אינה רק, שתשמרו לעשות את אשר יצוה אתכם לא להוסיף ולא לגרוע כי בזה לא תחוש התורה מהפיל שם

שמחים בבנין עירך, הוא כבר מעתה, או לכשיבנה לעת"ל בב"א

איתא בגמרא (פסחים קט"ז ע"ב) רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חותם,

רבי עקיבא אומר, כן ה' אלקינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, **שמחים בבנין עירך**, וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים כו' עד ברוך אתה ה' גאל ישראל, ע"כ,

מתי יש לשמוח בבנין העתיד כבר או לעת"ל

יש להבין, כאשר אנו אומרים **שמחים בבנין עירך**, האם הכוונה, שנשמח כאשר יבנה המקדש בב"א, או שיש לנו לשמוח כבר היום, בתקווה ובאמונה שיבנה המקדש במהרה,

התשובה בדברי רבי עקיבא עצמו

ומכיון, והלשון שמחים בבנין עירך, הם דברי **רבי עקיבא**, אנו מוצאים בדברי רבי עקיבא עצמו, את התשובה לשאלה, מתי עלינו לשמוח על בנין בית המקדש, רק לכשיבנה המקדש, או שיש לשמוח כבר עכשיו,

איתא בגמרא (מכות כ"ד ע"א), וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי **עקיבא** מהלכין בדרך, והיו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע **מצחק**, אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו, מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה,

אמר להן לכך אני מצחק, דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן ברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה נבואתו של אוריה, באוריה כתיב, לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו', בזכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו, **עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו**,

אלא יש לומר, משום שאם יבוא הרשע לומר, חושק אני בבשר הצלוי של בשר הפסח, והריני רוצה להימנות בין האוכלים, אעפ"י שאינני מאמין בניסי השי"ת, לפיכך, **הקהה את שיניו** שלא יוכל לאכול מקרבן הפסח.

* * * * *

בדרך צחות ביארו אנו מתירים להתפלל עם העבריינים

כבר שאלו בזה מה נשתנה, ביום כפור שאנו מתירים להתפלל עם העבריינים ולצרפם אלינו, משא"כ **בקרוב פסח**, צרין הרבה תנאים להצטרף ולאכול ממנו, וכל בן נכר לא יאכל בו,

וביארו ע"ד הנ"ל, כי אם בא עובר עבירה, ומבקש לצום ולהתפלל יחד עם הכשרים יש להתיר לו לבוא להתפלל ולצום, משא"כ כשהרשע מבקש להצטרף לאכילת בשר צלוי, שנפשו תאבה לו, אין להתיר לו.

* * * * *

ביאור הלשון וירעו מלשון ריעות

וירעו אותנו המצרים, כמ"ש. ויעבידו וכו' **בפרך, בפה רך**,

אפשר לפרש, וירעו. מלשון **ריעים** שהם **חברים**, ובכך **ירעו** את בני ישראל, הכונה שעשו אותנו **רעים**, שאסור להתחבר לרשע,

* * * * *

האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו

אלו האכילנו את המן, ולא נתן לנו את השבת, דיינו,

וקשה, האיך יהיו עם ישראל ללא השבת,

אלא יש לומר, כאשר האכילנו את המן, וביום הששי יפול המן בכפליים גם עבור **יום השבת**, בינו וידעו כי אל ייצא איש, ויש לשמור את השבת,

* * * * *

שמות (י"ב כ"ב) **משכו וקחו לכם, ודרשינו משכו ידיכם מעבודה זרה,**

איתא במדרש (רבה, בראשית פרשה ל"ט פסקה ח'), **לך לך, לך טל ילדותך**, לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר, תאמר שיש בידי עוון, שהייתי עובד **עבודת כוכבים** כל השנים הללו, א"ל הקב"ה, **לך טל ילדותך**, מה **טל** זה פורח אף עונותיך פורחים, ע"כ, ואין לך לחשוש אפילו מספק עבודה זרה,

לפי"ז אפשר לומר, דלפי שמזכירין עבודה זרה שהיו עובדים בתחילה, ובקריאת התורה, לפיכך באים להזכיר "טל", לומר כי עונותיו של אברהם אבינו היו פורחים כטל,

* * * * *

אמירת טל ביום ראשון של פסח ע"ז המובא בפרקי דרבי אליעזר

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב), הגיע ליל יום הפסח, וקרא יצחק לעשו בנו הגדול ואמר לו, בני, זה הלילה כל העולם כלו אומרים בו הלל, **ואוצרות טללים נפתחים בזה הלילה**, עשה לי מטעמים עד שאני בעודי אברכך. ורוח הקדש משיבה ואומרת [משלי כג, ו] אל תלחם את לחם רע עין. הלך להביא ונתעכב שם.

אמרה רבקה ליעקב, בני, הלילה הזה **אוצרות טללים נפתחים בו**, העליונים אומרים שירה, הלילה הזה עתידים בניך להגאל מיד שעבוד, הלילה הזה עתידין לומר שירה, עשה מטעמים לאביך, עד שהוא בעודו יברכך. הלך והביא שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק והלא די לו באחד, שנאמר [משלי יג, כה] צדיק אכל לשבע נפשו. אלא אחד כנגד הפסח ואחד לעשות לו מטעמים לאכל, דתנינן הפסח אינו בא אלא על השבע. רבי יהודה אומר עשר ברכות ברך יצחק ליעקב על טללי שמים ועל דגן הארץ, כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שנאמר [שם כח] **ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'**. וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו, יצא מעטר כחתן וככלה בקשוריה, וירד עליו תחית טל מן השמים ונדשנו עצמותיו,

לפי"ז אפשר לומר, מכיון וברכת **מטל השמים** היה בראשון של פסח לפיכך אמרינן טל בראשון של פסח,

* * * * *

מבואר בדבריו של רבי עקיבא, כשאמר **שמחים בבנין עירך**, שיש לשמוח כבר עתה על הגאולה העתידה בב"א.

ביאור בכתוב ואיש משענתו בידו

ויש לכוין עוד בדבריו של רבי עקיבא, שהביא הפסוק בזכריה, המסיים **ואיש משענתו בידו**, ואפשר לומר שהכוונה, לאכילת קרבן פסח, ששם נאמר ואכלתם אותו וכו' **ומקלכם בידכם**, וזהו **ואיש משענתו בידו**, וזהו **מקלכם בידכם**,

דיוק במה שאמר שמחים בלשון הווה ונאכל בלשון עתיד

ואפשר לדייק עוד בדבריו של רבי עקיבא, שאמר בלשון הווה, **שמחים** בבנין עירך, ולא אמר בלשון עתיד, **ונשמח** בבנין עירך, ובהמשך נאמר בלשון עתיד **ונאכל שם**, הוי אומר כי שמחים בבנין עירך הוא גם עתה בזה"ז, רק **ונאכל שם** יהיה לעתיד לבוא, בב"א כ"ר.

* * * * *

טעם נאה לאכילת ביצה לאחר ברכת הגאולה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעו סעיף ב
הגה: נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה <ג> ביצים, זכר לאבלות, (יא) ונראה לי הטעם משום (יב) שליל תשעה באב נקבע בליל פסח ועוד זכר לחורבן (יג) ד שהיו מקריבין קרבן פסח.
יש להבין מה לליל הסדר עם תשעה באב ועם חורבן הבית,
לומר לך שאנחנו זוכרים את העבר, וכבר עכשוו שמחים על העתיד כפי מה שפירשנו, ולכן אוכלים ביצה.

אמירת טל ביום ראשון של פסח משום ביטול עבודה זרה

בהגדה של פסח מזכירין גנות ע"ז

איתא בגמרא (פסחים דף קטז עמוד א) **מתחיל בגנות ומסיים בשבח**, מאי **בגנות**, רב אמר, מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו.

בקריאה בראשון של פסח משכו וקחו

היא התורה, והקמח הוא האמצעי, ובכל זאת יש להחשיב גם הקמח שהוא האמצעי להגיע לתורה.

טף למה באין

איתא בגמרא (חגיגה דף ג' ע"א), שבת של מי היתה, שבת של **רבי אלעזר בן עזריה** היתה וכו', "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאייהן. והרי ברור כי מביאי הטף הם רק **אמצעי** לקירוב הטף לתורה, ובכל זאת יש ליתן שכר למביאייהם. לפי שהם **האמצעי**. ויש לאמצעי חשיבות לא פחות מהמטרה, לראב"ע.

ראב"ע סילק את שומר הפתח ונתן רשות לתלמידים להיכנס

איתא בגמרא, (ברכות כ"ח ע"א), תנא, **אותו היום שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות, סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס** שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כפרו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי, ע"כ,

איתא בגמרא, (בבא בתרא כ"א ע"א) וא"ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית לינוקא לא תימחי אלא בערקתא דמסנא (ברצועות של מנעלים, כלומר מכה קלה שלא יזוק, רש"י) דקארי קארי דלא קארי ליהוי צוותא לחבריה, פירש רש"י, אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך, גם אם אינו לומד, אלא ישב עם האחרים בצוותא, וסופו לתת לב,

התלמיד שאינו לומד הוא אמצעי חיזוק לתלמיד שלומד

כתב המהרש"א, ד"ה ליהוי צוותא לחבריה, פרש"י אינך זקוק לייסרו, אלא ישב עם אחרים וסופו לתת לב עכ"ל. ולישנא לא משמע הכי, אלא, ההוא דלא קרי, יהיה צוותא לחבריה דקרי,

שיותר יתן ההוא דקרי לבו ע"י צוותא, ואם לא יהיה ההוא דלא קרי עמו שם, ישים גם ההוא דקרי ללבו, להיות הולך ובטל כמו חבירו, עכ"ל המהרש"א,

באיזה סברא חולקים חכמים וראב"ע ביאור המהר"ל

איתא בגמרא (ברכות י"ב ע"ב), חכמים אומרים מזכירין יציאת מצרים בימים, ר' אלעזר בן עזריה אומר שמזכירים יציאת מצרים גם בלילות.

המהר"ל, בגבורות ה' (פרק נ"ג, באמצע ד"ה עד שדרשה בן זומא) מסביר הסברא במה חולקים חכמים וראב"ע, ואלו דברי המהר"ל,

ויראה דבסברא פליגי, כי כאשר ראינו בגאולת יציאת מצרים שהיה בלילה, וביום,

בלילה, שבו הכה הקדוש ברוך הוא בכורי מצרים, ואמר להם פרעה לצאת, וכאן היה התחלת היציאה, וזה היה האמצעי להגיע אל הגאולה, וביום היתה לגמרי, שהרי ביום היו יוצאים ולא בלילה,

ולפיכך סבר רבי אלעזר, כי יש להזכיר יציאת מצרים בלילה, מצד עצם המכה שבאה בלילה דוקא וזה היה האמצעי, וגם ביום שהיציאה היתה ביום, וזו היתה המטרה, ולכך ראוי להזכיר גם ביום וגם בלילה,

אמנם חכמים סבירי להו, אף על גב שהמכה היתה בלילה, יש להזכיר ביום דוקא כי זה עיקר הגאולה שהיה ביום, ומחמת זאת הגאולה שיצאו ביום היתה המכה בלילה, והמכה היתה רק האמצעי להגיע לגאולה, אם כן נמשך הכל אל היציאה ביום. ע"כ,

מבואר בדברי המהר"ל, כי חכמים אומרים שיש לקיים המטרה, וראב"ע סבר שיש לקיים גם האמצעי.

* * * * *

בכמה מקומות מצינו שראב"ע לשיטתו שהאמצעי חשוב כמטרה

אם אין קמח אין תורה

איתא במשנה (מסכת אבות פרק ג' י"ז), **רבי אלעזר בן עזריה אומר** "אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח", והרי ברור כי המטרה

* * * * *

מבואר, דשהייתו של התלמיד שאינו הגון בביהמ"ד, הוא גורם אמצעי, דההוא דקרי, יותר יתן את לבו, לדברי המהרש"א,

לפי"ז מובן כמין חומר, למה רצה ראב"ע שיסתלק השומר, ויכנסו לביהמ"ד גם תלמיד שאין תוכו כבדו, ואינו הגון, כדי שעל ידיו יבוא התלמיד הגון לתת לבו יותר,

וזה לשיטתו של ראב"ע דסובר שיש להחשיב האמצעי כמו המטרה, א"כ יש לתת רשות גם לתלמיד שאין תוכו כבדו ליכנס לביהמ"ד, משום שהוא אמצעי לתלמיד שתוכו כבדו.

* * * * *

במה נחלקו מרדכי הצדיק ואסתר המלכה אם לצום בפסח

ליל הסדר עבר ללא אכילה ושתייה

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק נ') ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי, אמרה לו, לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום, ואלו הן י"ג בניסן, י"ד בניסן, ט"ו בניסן,

אמר לה מרדכי, והלא יום שלישי הוא יום ראשון של פסח, אמרה לו זקן שבישראל, ואם אין ישראל לעשות הפסח, למי הוא פסח, ושמע מרדכי את דבריה והודה לה מרדכי, ועשה לה כל אשר צותהו, שני ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר, מה הוא לשון ויעבור מרדכי, מלמד, שעבר יום ראשון של פסח בלא אכילה ושתייה, ע"כ,

מרדכי סבר כחכמים ואסתר סברא כראב"ע

יש לבאר במה נחלקו מרדכי ואסתר, מרדכי סבר, כמו חכמים, מכיוון ועיקר המטרה לקיים תורה ומצוות, לכן אמר כי לצום בליל פסח זהו עובר על דת, כי זהו עיקר המטרה,

ואסתר סברה כמו ראב"ע, מכיוון והצומות וזעקתם הם אמצעי להגיע אל המטרה של קיום תורה ומצוות, לכן יש לקיים האמצעי, ושמע מרדכי את דבריה והודה לה, מכיוון וכבר נפסקה הלכה כראב"ע, ובזה מובנים היטיב דברי אסתר שאמרה לו, זקן שבישראל ואתה ראש לסנהדרין ואתה אומר דבר זה, ואם אין ישראל לעשות הפסח, למי הוא פסח,

הפסח אינו נאכל אלא עד חצות, תירוץ בקושיית השפת אמת

איתא בגמרא (זבחים דף נ"ז ע"ב) הפסח אינו נאכל אלא עד חצות, מאן תנא אמר רב יוסף רבי אלעזר בן עזריה היא, דתניא רבי אלעזר בן עזריה אומר, נאמר כאן בלילה הזה, ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות, א"ל ר"ע והלא כבר נאמר ואכלתם אותו בחפזון עד שעת חפזון,

הקשה השפת אמת (זבחים דף נ"ב) בגמ', מה להלן עד חצות. קצת קשה, דנימא איפכא דאינו נאכל רק מחצות לילה ואילך, דהא העברה דשכינה הוי בחצות ממש, א"כ איכא למימר מחצות ולהלן שיהיי בשעת חפזון ג"כ.

ואפשר לתרץ קושיית השפת אמת, כיוון דלא פליגי ראב"ע ור"ע, דאכילת פסח הוא עד תחילת הגאולה,

כדאיתא בגמרא (ברכות דף ט"א) אמר רבי אבא, הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב, שנאמר הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה, וכשיצאו לא יצאו אלא ביום, שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה, על מה נחלקו על שעת חפזון רבי אלעזר בן עזריה סבר, מאי חפזון חפזון דמצרים, (בגלל המכה שקיבלו) ורבי עקיבא סבר, מאי חפזון חפזון דישאל (לצאת ממצרים), תניא נמי הכי הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה, וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום, שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב, ע"כ,

לפי זה י"ל שראב"ע לשיטתו, שהמכה היתה גם חלק בעצם הגאולה, שיש להחשיב גם האמצעי לגאולה כגאולה, ואכילת הפסח עד תחילת הגאולה שהיא שעת חיפזון, לפיכך אי אפשר לומר כי חצות, הכונה מחצות ואילך עד הבוקר, משום שהגאולה היתה כבר בחצות.

* * * * *

ישראל את התורה, רק לאחר מכות וחבטות,
ע"כ דברי בעל עקידת יצחק,

אפשר לומר בכך רמז, שלפיכך אוכלים בפסח
אגוזים, לרמז לדבר הזה, כי עם ישראל נהיו
לעם ה' רק לאחר שעברו את מצרים, ואת כל
מה שעבר עליהם,

* * * * *

וחכך כיון הטוב דובב שפתי ישנים

כתיב (שיר השירים פרק ז'), **וחכך כיון הטוב,
דובב שפתי ישנים,**

איתא בגמרא (סנהדרין צ"א ע"ב) מניין לתחיית
המתים מן התורה שנאמר אז **ישיר** משה ובני
ישראל את השירה הזאת לה', **שר** לא נאמר
אלא **ישיר** מכאן לתחיית המתים מן התורה,

מבואר כי האות יו"ד מלמד על תחית המתים,

ביאור המהר"ל למה מרמז אז ישיר לתחית המתים
המהר"ל בחדושי אגדות, (סנהדרין צ"א ע"ב חלק
שלישי עמוד קפ"א) כתב וז"ל, ורמז דבר זה דוקא
בשירה הזאת, כי ראוי מצד השירה, בפרט
שתהיה לעתיד לבא, כמו שיתבאר בסמוך. כי
השירה היא כאשר **היה בעולם שלימות**, והיו
נותנין שירה והודאה לש"י, וכל אדם שהוא
משורר הוא **בשלימות** כאשר לבו **בשמחה**.
ומתוך **השמחה** שהיא **שלימות** לאדם, בא
האדם לידי **שירה**. ומפני **שאינ עתה העולם**
בשלימות לכך אמר אז **ישיר**, כי השירה שהיא
בשלימות היא לעולם הבא, שאז יהיה העולם
בשלימות, **לא בעולם הזה**, ולכך רמז דבר זה
במקום הזה אצל אז ישיר, עכ"ד,

מבואר בדבריו, דשירה צריכה שמחה שבאה
משלמות האדם, והשירה שהתורה מעידה
עליה, תהיה השירה בשלמות, של לעתיד לבוא,

כ"ב האותיות הם מחמש מוצאות הפה
הדבר מבואר, כי כ"ב אותיות הדיבור מחולקות
לחמשה מוצאות הפה, שהם **חיד, גרון, לשון,
שניים, ושפתיים**, כדאיתא בספרים, וכך כתב
המהרש"א (ברכות דף ו ע"ב) בד"ה **בה' קולות**
כו'. וז"ל, מבואר, אלו חמשה קולות הן חמשה
קולות של הדבור שהקול מתחלק לפי מוצאם,
אותיות **בומ"ף** מהפה, **דטלנ"ת** מהלשון,
זסר"ץ מהשיניים, **גיכ"ק** מהחיד, **אחה"ע**
מהגרון, והן הן אותיות שהתורה נתנה בהן,
עכ"ל המהרש"א,

רמז במשנה שהפסח אינו נאכל על החמץ

איתא במשנה (זבחים פרק ה ח) הפסח אינו נאכל
אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו
נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי,

במשנה לא נאמר כי הפסח אינו נאכל על
החמץ, על אף שהדבר מבואר, אך רמז יש
במשנה, כי הפסח אינו נאכל על החמץ,
כדלקמן,

איתא בגמרא (נדרים דף י עמוד ב) האומר
לחולין שאוכל לך, משמע שאומר **לא חולין**, ע"כ

לפי"ז אפשר לומר, דארבעת הדברים
המוזכרים במשנה, **לילה, ח'צות מ'נויו צ'לי**,

הם ר"ת **לחמ"ץ**, וזו הכונה, ע"ד **לחולין** שהוא
לא חולין, כך לחמ"ץ הוא **לא חמץ**. ובכך מרומז
שהפסח אינו נאכל על החמץ.

* * * * *

ואעבור עלייך ואראך מתבוססת בדמייך הנותן לעני מחיה את עצמו

יש לפרש, ואעבור עלייך ואראך מתבוססת
בדמייך, שכאשר ראה הקב"ה את ישראל
מתקשים בפרנסתם, שזהו מתבוססת **בדמייך**,
כלומר, **בדמים**,

ואומר לך, אזי העצה היא, **בדמייך חיי את**
העני, ואז, **בדמייך חיי**, יהיה לך ממה לחיות,
וזהו בדמייך חיי בדמייך חיי, שתי פעמים.

* * * * *

רמז למה שאוכלין בפסח אגוזים

כתיב (שיר השירים פרק ו יא) "אל גנת אגוז
ירדתי"

כתב בספר **עקידת יצחק**, (שיר השירים סוף פרק
ו'), למה נמשלו ישראל לאגוז, לפי שהאגוז אינו
נותן פריו, כי אם לאחר הכאתו במכות וחבטות,
כך בני ישראל נתנו פריים, שזו מטרת היותם
לעם ה' כדי לקבל את התורה, ולא קיבלו בני

איתא בגמרא (ברכות ט' א') דבר נא באזני העם וגוי אמרי דבי רבי ינאי אין נא אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה, בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכס שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, **שלא יאמר אותו צדיק** ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם,

בספר **מלוא העומר ממהרא"ל צינץ**, (קהלת פרק ב' פסוק כ"ו), כתב,

ומקשין וכי בלא"ה אין ראוי שהוא יתברך יקיים הבטחתו, רק בשביל שלא יאמר אותו צדיק,

ופירש ע"פ משל ששמעתי בשם המגיד מדובנא, לשני אנשים שהיה מריבה ביניהם זמן רב על עסק ממון, וכאשר ארכו להם הימים, אמרו מה לנו להרבות במריבה, נעשה בינינו אשר כל אחד יברור לו איש מעבדיו, והם יתאבקו יחדיו עד יכבוש א' זולתו ויפילהו

לארץ, אותו האיש שעבדו ינצח, יזכה בטענה שאנו חלוקים, וייטב בעיניהם לעשות כן,

ובררו להם איש אישו, ויתאבקו הגבורים, וחוקם היה כי הגבור המנצח יקח את המנוצח על כתיפו אל **מקום מגודר, וישליכהו שם**, ובכך בא על נצחונו, ויקח גבור אחד את חברו על כתיפו ויוליכהו למקום שהוא ששם היה צריך להשליכו, **ובכך לנצחו**,

וכאשר קרב אל המקום וחשב לזורקו לארץ התעצם **הגיבור המובל להשלכתו**, והתגבר עליו וזרק את האיש אשר כבשו להובילו אל המקום, עתה התעצם עליו והפיל אותו, כאשר זמם לו לעשות לו,

וישאלהו אדונו, על מה עשית ככה להניחו לכבוש עצמך אחר שגדול כחך ממנו, **והיתה תשובתו** כי עשה בחכמה שירויה הטורח שישאהו למקום המוגבל, שלא יאבד את כוחו בעת הובילו אל המקום המוגבל להשלכתו ארצה, וטוב יהיה כי הוא ישאני **כי בטח שאח"כ יתגבר עליו**,

אך אדונו אמר כי לפי שעה היה לו צער גדול, כי חשב שכבר אבד ממנו, והגיבור המוביל נצח עליו, וכמה צער היה לו בשעה שכבשו והוליכו למקום ההוא,

איתא בספרים (שם משמואל, ועוד), כי העולם הזה נברא **באות ה'** שהוא ממוצא **הגרונן**, והוא **הבל** פה בלבד, לומר שהעוה"ז הבל, והעולם הבא נברא **באות יו"ד**, והוא **מהחיד**,

ואפשר לומר כי בפסוק **וחכך כיון הטוב, דובב שפתי ישנים**, מרומזים ג' יסודות הנ"ל,

וחכך, שבמוצאות **החיד**, שם האות **יו"ד**, מרמז שרצה הקב"ה לברוא העוה"ב באות **יו"ד**, דמוצאה מן **החיד**, **כיון הטוב**, מרמז על השירה, כמ"ש חז"ל, (ברכות ל"ה ע"א) אין אומרים שירה אלא על היין, **דובב שפתי ישנים**, מרמז על תחיית המתים. מבואר שלעולם הבא שיברא באות י' שמרמז על תחיית המתים, אז ישיר שירה על היין.

* * * * *

אתה החלות להראות וגו' את גדלך רמז ליהושע שנאמר עליו אחל גדלך

כתיב (יהושע ג' ז') (הפטרת יום ראשון של פסח) "ויאמר ידוד אל יהושע, היום הזה אחל גדלך בעיני כל ישראל אשר ידעון כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך",

כתיב (דברים ג' כ"ד) "אדני ידוד אתה החלות להראות את עבדך את גדלך" וגו',

איתא בגמרא (סוטה י"ג ע"ב), "ויאמר ה' אלי רב לך", "א"ר לוי, **רב לך, רב יש לך, ומנו יהושע**,

אפשר לפרש, מה שאמר משה רבינו להקב"ה, "אתה החלות להראות את עבדך את גדלך", התכוין ליהושע, שעליו אמר הכתוב, היום הזה אחל גדלך, עם כ"ז התחנן אל ה', אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנן, **וראה לקמן דברים נוראים ממדרש רבה על אותה שעה שהתחנן משה רבינו**.

* * * * *

משלו של המגיד מדובנא

כתיב (שמות י"א ב') דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב,

אך הוא יתברך חשש שעכשיו יאמר אותו צדיק
ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ יצאו
ברכוש גדול לא קיים בהם, וצריך אני לחוש
שעכ"פ לפי שעה יחשוב הצדיק שלא נתקיים
בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול.

* * * * *

והנמשל אם כי הוא יתברך אמר, אח"כ יצאו
ברכוש גדול, היה גלוי לפניו יתברך שירדפו
אחריהם ויטבעו בים ושם יקחו את כל הרכוש,
וכמו שדחז"ל תורי זהב זו ביזת הים, שגדולה
היתה מביזת מצרים, וא"כ טוב היה שיוליכו
המצריים גם הרכוש הלזה לים, ויקחו הכל
כאחד, ולמה היו צריכים לשאול איש מאת
רעהו וכו' ולהוביל אל הים,

חלק ב' – שביעי של פסח
עמוד יד מפתח נושאים שביעי של פסח

הצדיק אבד אלו התשעים חמורים
שאיבד משה רבינו

כתיב (שמות י"ג י"ט), "ויקח משה את עצמות יוסף עמו",

כתיב (משלי י" ח') "חכם לב יקח מצות",

כתיב (ישעיה נ"ז א') "הצדיק אבד, ואין איש שם על לב",

משה רבינו נקרא חכם לב

איתא בגמרא (סוטה י"ג ע"א), תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה, והוא נתעסק במצות, שנאמר (משלי י" ח') **חכם לב יקח מצות**, ע"כ,

תשעים חמורים כנגד משה רבינו שהיה צדיק

איתא בגמרא (בכורות ה' ע"ב), אמר ר' חנינא, שאלתי את ר' אליעזר, מה נשתנו פטרי חמורים, (להיפדות, כמ"ש כל פטר חמור תפדה וגו') מפטרי סוסים וגמלים, א"ל גזירת הכתוב היא, **ועוד** שסייעו ישראל בשעת **יציאתם ממצרים**, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו **תשעים** חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים, ע"כ,

כתב בעל מגלה עמוקות, הטעם, שלכל אחד מישראל היו "תשעים" חמורים, משום שרכוש גדול היה כנגד משה, שהיה צדיק, לכן היה צדיק (תשעים) חמורים, (מובא בעיון יעקב בכורות ה' ע"ב)

ביאור הכתוב הצדיק אבד ואין איש שם על לב

לפי"ז ניתן לבאר את הכתוב, (ישעיה נ"ז א') "הצדיק אבד, ואין איש שם על לב", שמרמוז על משה רבינו ע"ה, שנקרא חכם לב, משום שכולן נתעסקו בשעת יציאת מצרים עם התשעים חמורים, ומשה רבינו נתעסק בעצמות יוסף, כדאיתא בגמרא, א"כ משה רבינו איבד את הצדיק חמורים, וזה הרמז, "הצדיק אבד" "ואין איש שם על לב", שאף איש לא בא ליקח מצוות ולהיקרא חכם לב, וזהו הרמז בפסוק, "הצדיק אבד, ואין איש שם על לב".

*****

עמוד יד

הצדיק אבד אלו התשעים חמורים שאיבד משה רבינו

בזכות ארבעה דברים שהיו ביוסף נגאלו ממצרים

למה השווה הכתוב את בניי ביציאתם ממצרים לפרדס של רימונים

עמוד טו

ביאור ה"יד הגדולה" היא היד הגדולה של בתיה

בפיוט אחד נאמר כי בקי"ס קיבלו אמונה ופיוט אחר אומר שקיבלו יראה

למה היה צריך שתראה השפחה מה שלא ראתה הגבירה

עמוד טז

השווה הנביא גילוי שכינה של לעתיד כבזמן קריעיי"ס

ארוננו של יוסף ראה הים וינס בכך קדש שם שמים בסתר בקריעיי"ס

ביאור הכתוב כסמו ים וצללו כעופרת הנראים סותרים

עמוד יז

ראו העליונים בצרתן של ישראל ולא נתנו שבח והודאה לאלקיהם

ביאור נפלא שמבאר המהרש"א בפסוק המרמוז לנס המשולש

עמוד יח

יסוד מוצק בדרך האמונה, מצאנו בדרשות הר"ן,

עמוד יט

המשך דרשת הר"ן

עמוד כ

הציצית מכוונת כנגד גאולת מצרים

ביאור ה"יד הגדולה" היא היד הגדולה של בתיה

כתיב (שמות י"ד ל"א), וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו,

כתיב, (שמות ב' ו') ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה, **כתב רש"י**, (מסוטה י"ב ע"ב), והם דרשו, את אמתה, את ידה, שנשתרבה אמתה אמות הרבה,

כשראו היד הגדולה שעשה ה' למה האמינו במשה

לכאורה קשה, כאשר ראו בני"י את היד הגדולה אשר עשה ה', היה צריך לומר ויאמינו בה', ולמה נאמר שהוסיפו להאמין גם במשה עבדו.

ביאור הדבר שהיד הגדולה היתה עבור משה

ואפשר לומר, שכאשר נולד משה רבינו והושלך ליאור באה בתיה בת פרעה ועשה לה הקב"ה יד גדולה, שנשתרבה אמתה, שעיי"כ יינצל מושיען של ישראל. ובעת קריעת ים סוף, כשראו בני"י, כי משה רבינו היה שליחו של הקב"ה להושיען, אז הבינו על מה ולמה עשה ה' לבת פרעה את היד הגדולה, כדי שתוכל להציל את מי שעתיד להיות מושיען של ישראל, ודבר זה הביאם להאמין גם בה' וגם במשה עבדו, עיי"כ ביארת ואח"כ, מצאתי ביאור זה,

הביאור הנ"ל נמצא בספר לב אריה

ביאור זה מצאתי בספר קדמון, "לב אריה" מאת מוהר"ר יהודה אריה לייב האשקי (פרשת בשלח עמוד 205 אוצר החכמה) הודפס בשנת תל"ד,

וכך כתב, וזה שאמר הכתוב "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים" ר"ל שראו ישראל שיד בתיה גדלה עד מאוד אישתרבו אישתרבו כדי להציל את מרע"ה מן המים, אם כן כשראו הנס הגדול הזה, ולכך "ויאמינו בה", שהאמינו שהי' הוא אלהים ומשה הוא עבדו נאמן בכל ביתו הוא, והאריך שם בביאור הענין,

(מובא גם בספר ילקוט האורים פרשת בשלח עמוד מ"ט, אוצר החכמה).

* * * * *

בזכות ארבעה דברים שהיו ביוסף נגאלו ממצרים

כתיב (שמות י"ג י"ט), "ויקח משה את עצמות יוסף עמו",

איתא במכילתא, (מסכתא דפסחא פרשה ה) בזכות ארבעה דברים נגאלו ממצרים, שלא נחשדו על העריות, ולא על לשון הרע, ולא שנו את שמים, ולא שנו את לשונם,

אפשר לפרש, "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", שלקח עמו בצאתם ממצרים את זכות ארבעה דברים שהיו בו בעצמיותו של יוסף, שנחשד בכך, **בלשון הרע**, דבתם רעה, **עריות**, אצל פוטיפר, **שלא שינה את שמו**, אני יוסף, **שלא שינה את לשונו**, כי פי המדבר. וזהו "את עצמות יוסף".

* * * * *

למה השווה הכתוב את בני"י ביציאתם ממצרים לפרדס של רימונים

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ב), **ויהי בשלח פרעה את העם**, זהו שאמר הכתוב, שלחך **פרדס רמונים**, מה הפרדס הזה מלא מין עץ אילן עושה פרי, כך יצאו ישראל ממצרים מלאים **כל טוב מין ברכות**, לכך נאמר שלחך **פרדס רמונים**,

יש להבין, למה השווה את בני ישראל ביציאתם ממצרים, לפרדס של רימונים דווקא,

אפשר לומר עפ"י מה **דאיתא בגמרא** (עירובין י"ט ע"א), **כפלח הרמון רקתך** ואמר רבי שמעון בן לקיש אל תיקרי **רקתך** אלא **ריקתך** שאפילו ריקנין שבך **מליאין מצות כרמון**,

וכשיצאו בני"י ממצרים היה בהם אנשים בדרגות שונות, וגם בדרגות נמוכות, ולכן כאשר רצה הקב"ה להוציא את בני"י ממצרים מלאים כל טוב מין ברכות, השווה אותם לפרדס של רימונים, לומר שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון, והם זכאים **לכל טוב**.

* * * * *

לפי"ז, אפשר לבאר דברי חז"ל,

איתא, יום מתן תורה היה יום נישואי בני ישראל עם הקב"ה כביכול, וכמו שדרשו חז"ל (תענית כ"ו) את הפסוק (שיה"ש ג' י"א) בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זה מתן תורה ע"כ,

ולפי שעל החתן איתא שצריך שיראנה, א"כ צריך הקב"ה לבוא לראות את ישראל כביכול, וכשם שבא לראות כך בא ליראות, ולכן נעשה דבר זה שיראו כל ישראל את הקב"ה, ואפילו שפחה שבהם.

* * * * *

השווה הנביא גילוי שכינה של לעתיד כבזמן קריעי"ס

כתיב (ישעיה י"א ט'), כי מלאה הארץ דעה את ידוד כמים לים מכסים,

איתא במכילתא (פרשת שירה פ' ג') ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים,

בקריעת ים סוף היה **גילוי שכינה** הגדול ביותר, וכשרצה הנביא ישעיה לומר **כי מלאה הארץ דעה את ידוד**, פירוש שיהיה גילוי שכינה הגדול ביותר וכולם יידעו את ה', השווה זאת **לקריעת ים סוף** שאז היה גילוי שכינה הגדול ביותר כדלעיל,

כמים לים מכסים הוא בזמן קריעת ים סוף

וזה היה בקריעת ים סוף שהיה הים מגולה ואח"כ נתכסה, וזהו פירוש הפסוק כי יגיעו לדרגה של **ומלאה הארץ דעה את ה'** כמו שהיה בזמן **שהמים לים מכסים**. שזהו קריעת ים סוף.

* * * * *

ארונו של יוסף ראה הים וינס בכך קדש שם שמים בסתר בקריעי"ס

איתא, (ילקוט שמעוני תהלים - פרק קיד - המשך רמז תתעג), הים ראה **וינוס**, מה ראה, ארונו של יוסף יורד לים,

בפיוט אחד נאמר כי בקי"ס קיבלו אמונה ופיוט אחר אומר שקיבלו יראה

בבקעך ים סוף עמך ראו. היד הגדולה **ויראו**, (שיר היחוד ליום השבת, אז ביום השביעי נחת).

מבואר, שבקרי"ס קיבלו יראה כמ"ש **ויראו**,

וקשה מהא דאומרים בתפילת ערבית המעביר בניו בין גזרי ים סוף. את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע. **וראו בניו גבורתו**. **שבחו והודו לשמו**,

ומבואר **דשבחו והודו לשמו** הוא מתוך **אהבה**, א"כ מה קיבלו ישראל כשראו קריעת ים סוף **אהבה או יראה**,

יש ליישב, דאהבה היא כידוע דרגה גבוהה יותר **מיראה**, ולכן,

עמך שהם פשוטי העם, שהם בדרגה הנמוכה שעדיין אין להם יראה הם קיבלו יראה. כמ"ש **עמך ראו ויראו**,

אבל **בניו**, שהם בדרגה הגבוהה יותר, שבודאי יש להם כבר יראה, הם קבלו **אהבה**, כמ"ש, וראו בניו גבורתו **שבחו והודו לשמו**.

מבואר, כי בקי"ס היה מי שקיבל יראה, והיה מי שקיבל **אהבה**, ולא קשה מידי.

* * * * *

למה היה צריך שתראה השפחה מה שלא ראתה הגבירה

איתא במכילתא (פרשתא דשירה פרשה ג') **ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים**.

יש להבין לשם מה הראה להם הקב"ה, ואפילו לפשוטים שבהם מראות שלא ראו כל הנביאים. גם יש לברר מהו אומרם ראתה **שפחה**, ומה המעלה בשפחה שראתה, והלא כל ישראל ראו דבר זה.

איתא בגמרא (קידושין מ"א) "אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה",

וזה שאמר "צללו כעופרת במים אדירים" לומר לך שהם נשארו למטה, לפיכך ממשיך הפסוק נורא תהילות עושה פלא שזהו עושה נפלאות שלא כדרך הטבע, כמ"ש בטור.

* * * * *

ראו העליונים בצרתן של ישראל ולא נתנו שבח והודאה לאלקיהם

כתיב (שמות י"ד ט"ו) ויאמר ידוד אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו,

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"א), וישאו בני ישראל את עיניהם, **ראה משה בצרתם של ישראל**, עמד להתפלל עליהם, אמר לו הב"ה, מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו,

אמר משה לפני הב"ה, רבון כל העולמים, האויבים אחריהם והים מלפניהם לאי זה דרך יסעו, מה עשה הב"ה, שלח למיכאל השר, ונעשה חומת של אש בין המצריים לישראל, והמצריים היו רוצין לבא אחר ישראל ולא היו יכולין לבא מפני האש,

עליונים לא נתנו שירה

וראו העליונים בצרתן של ישראל כל אותה הלילה, **ולא נתנו שבח והודאה לאלקיהם**, שני ולא קרב זה אל זה כל הלילה, אמר לו הב"ה למשה, משה נטה ידך על הים ובקעהו, ונטה משה את ידו על הים, וראו המים פניו של הב"ה ורגזו וחלו וירדו לתהומות, שני ראוך עמים יחילו,

ר' אליעזר אומר, ביום שאמ' הב"ה יקוו המים, בו ביום נקפאו המים, ונעשו שנים עשר חלקים כנגד שנים עשר שבטים, ועשו חומות מים בין שביל לשביל והיו רואין אלו את אלו וראו הב"ה מהלך לפניהם ועקבות רגליו לא ראו שני בים דרכך ושבילך במים ראו,

ר' עקיבא אומר, הלכו ישראל לבא אל ים סוף וחזרו לאחוריהם יריאים שלא ישובו המים עליהם ושבטו של בנימין רצה ליכנס שני בנימין צעיר רודם יורדים התחילו שבטו של יהודה שרוגמין שני שרי יהודה רגמתם וקפץ נחשון תחלה וירד לים וקדשו שמו הגדול לעיני הכל ובממשלת יד בן יהודה נחשון נכנסו כל ישראל אחריהם לים שני היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו של יהודה.

* * * * *

אמר הקב"ה, **ינוס מפני מי שנס**, שנאמר ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה, כלומר שבזכות יוסף נקרע הים,

איתא בגמרא (סוטה ל"ו ע"ב) יהודה קידש שם שמים **בפרהסיא**, כאשר קפץ נחשון בן עמינדב לים תחילה, נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא, יוסף שקידש שם שמים **בסתר**, הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, עיי"ש,

יהודה קידש בקריעי"ס ש"ש בפרהסיה

אפשר לומר, כמו שקידוש שם שמים של יהודה היה בכך שלקח חלק בקריעת הים, בכך שקפץ לתוך הים, והיה הדבר נעשה **בפרהסיה**,

יוסף קידש ש"ש בקריעי"ס בסתר

כך קידוש ש"ש של יוסף היה בכך שבזכותו נקרע הים כדלעיל, אך יוסף קידש ש"ש **בסתר**, מכיוון וכל ישראל לא ראו את עצמותיו של יוסף בים, וכמו יהודה שקידש ש"ש בקריעת ים סוף, כך יוסף קידש ש"ש בקריעת ים סוף, שנקרע הים על ידו, זה בסתר וזה בגלוי.

* * * * *

ביאור הכתוב כסמו ים וצללו כעופרת הנראים סותרים

כתיב (שמות טו י'), נשפת ברוחך **כסמו ים**, פירוש שאחר שעברו בני"י ביבשה, והמצרים נכנסו אחריהם לים הם נתכסו במי הים, כאשר הם היו **בקרקעית הים** והמים מכסים מעליהם, א"כ איך אפשר להסביר את המשך הפסוק **צללו כעופרת** שמשמעו שהם צללו מלמעלה,

ביאורו שבא להזכיר עושה נפלאות שלא כדרך הטבע

איתא (טור שו"ע או"ח סימן ו'), **ומפליא לעשות** כדאיתא במדרש, כי גדול אתה **ועושה נפלאות**, האדם דומה לנאד מלא רוח, ואם יעשה אדם בנאד נקב כחודה של מחט הרוח יוצא, והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו הוי **ועושה נפלאות** עכ"ל,

לפי"ז יוצא כי בדרך הטבע כאשר המים כיסו את המצרים הם היו צריכים לצוף למעלה כמו נאד,

יסוד היסודות בדרך האמונה, מצאנו בדרשות הר"ן,

בספר דרשות הר"ן, סוף הדרוש האחד עשר, כתב הר"ן,

מצינו, בכל מה שאמר הקב"ה למשה רבינו, ומשה רבינו אמר לבניי ולפרעה, ישנם דברים הנראים אינם מובנים, ומדייק הר"ן כמה שאלות שיש לשאול,

ג' הקושיות שהקשה הר"ן טרם ביאורו

קושיא א'

למה יאמינו יותר בקריעת ים סוף, ממה שהאמינו בכל האותות

כתיב (שמות ד' ל'), "וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר ידוד אל משה ויעש האתת לעיני העם, **ויאמן העם** וישמעו כי פקד ידוד את בני ישראל, וכי ראה את ענים ויקדו וישתחוו,

ולאחר קרי"ס כתיב (י"ד ל"א) "וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ידוד במצרים וייראו העם את ידוד **ויאמינו בידוד** ובמשה עבדו",

וקשה, כי למה יאמינו בו יותר בקריעת ים סוף, ממה שהאמינו בו בכל האותות שעשה במצרים, שכלם היו יוצאים מטבעו של עולם ומנהגו,

קושיא ב'

לאחר שאמר, (שמות ג' ט"ז) "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם, **פקוד פקדתי אתכם** וגו' ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש",

מאי טעמא לגנוב דעתו של פרעה כלל, שיאמרו לו אלקי העברים נקרא עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים. והנה זה דרך העבדים שאין ידם תקיפה שרוצים לברוח ומתנכלים על אדוניהם לברוח, ולמה משה ואהרן שהיו שלוחי ה' לא יאמרו אל פרעה ביד רמה שהגיע קצם של ישראל ליגאל, ושלא ישתעבד בהם עוד, היד ה' תקצר מהכניע לבו של פרעה להודות הדבר, גם כי יאמרו אליו בפירוש, הלא אם לא יספיקו בזה עשר מכות שהביא עליו, יוסיף עוד עליהם כהנה.

וזה באמת ענין, שראוי שיסתפקו ממנו ישראל בשליחותו של משה, ואע"פ שהאמינו בו במשה

ביאור נפלא שמבאר המהרש"א בפסוק המרמז לנס המשולש

כתיב (תהלים סו ו) "הפך ים ליבשה, בנהר יעברו ברגל, שם נשמחה בו, משל בגבורתו

עולם, עיינו בגוים תצפינה, הסוררים אל ירומו למו סלה",

הנס שנעשה לרפב"י בנהר גינאי

איתא בגמרא (חולין דף ז/א) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה גינאי חלוק לי מימד ואעבור בך, אמר ליה, אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה, אמר ליה, אם אי אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, חלק ליה, אמר רב יוסף, כמה נפיש גברא ממשה ושתין רבוון, שנחלק להן ים סוף.

הנס שנעשה לנושא החיטים לפסח

הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא, אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דבמצוה עסיק, חלק ליה,

הנס שנעשה לההוא טעיא

הוה ההוא טייעא דלווה בהדייהו, אמר ליה חלוק ליה נמי להאי, דלא לימא כך עושים לבני לויא, חלק ליה,

כתב המהרש"א (חולין דף ז/א ד"ה א"ל חלוק), יש לנו רמז בנס זה בקרא בס' תהלים ס"ו ו, גבי קריעת ים סוף, שאמר הכתוב,

"**הפך ים ליבשה**", היינו קריעת ים סוף, "**בנהר יעברו ברגל**" היינו האי נהרא גינאי שעברו בו רבי פנחס וההוא דדרי חיטי, והיינו "**שם נשמחה**" לשמחת יו"ט דפסחא, ואמר "**מושל בגבורתו**", לשנות הטבעים, "**עיינו בגוים חצפינה**", היינו, גם לההוא טייעא שיעבור שם, משום "**הסוררים**" שהוא הטייעא, "**אל ירומו פיהם**" לגבי שמיא, כמ"ש כך עושין לבני לויא,

עכ"ל המהרש"א.

לכן לא רצה הש"י שיאמר משה לפרעה הענין כאשר הוא, אבל שיאמר שהם הולכים לזבוח דרך שלשת ימים, שכאשר יגידו לו אחר כך "כי ברח העם" יחשוב פרעה מה שחשב, והוא שחשב באמת,

וכן היה ראוי אליו לחשוב, שכל מה שעשה משה רבינו עליו השלום לא בא מאת הש"י אבל נעשה בעקבה וברמיה, כי לולא כן למה יגנוב לבבו לאמר שאינם הולכים רק לזבוח.

ולזאת הסבה עצמה, צוה, "וישאלו איש מאת רעהו". שעם היות שממונם היה מותר להם ויכולין לקחתו ביד רמה, צוה שיבאו בעקבה, **שאע"פ שיראה זה לישראל דבר זר**,

וזה אמרו. דבר נא באזני העם, ואין נא אלא לשון בקשה, והוא כאמרו ידעתי שהם אנשי חיל שלא יחפצו במרמות ותוך, עם כל זה תחלה פניהם בשמי שיעשו ככה ולא ישאלו למה. וכאשר הוגד למלך מצרים ולעמו, שישראל בורחים אין ספק שחשדום כאנשי דמים ומרמה. שאם לא כן למה יתנכלו אליהם בדברים האלה, וכל זה הגיעם בלי ספק לרדפם. שאלו אמר משה תחלה שישלחם ולא ירדפם עוד, ושיתנו להם שכרם גם כן, אין ספק שאחרי היות כן לא היו זזים ממקומם. **וכונת כל אלו הדברים היתה נעלמת מישראל ואולי גם ממשה**,

כאן בא הר"ן לבאר בדרך נפלא מה נתגלה לישראל בקי"ס שלא נתגלה להם קודם

ולסבת כל זה, היה ראוי שיסתפקו ישראל בשליחותו של משה, **אע"פ שהאמינו בו בתחלה**. והוא שרמז ואמר, וירא ישראל את היד הגדולה וגו'. כלומר, **אז הכירו שכל מה שהיו מופלאים ממנו תחלה ומסתפקים בו**, לא היה רק לסבב שמצריים עצמם יכנסו בים, ולזאת הסבה בעצמה הוא שכתוב בקריעת ים סוף: **ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל**

הלילה וגו', ואין ספק כי הרוח הזה לא היה מספיק לקרוע את הים, אבל רצה השי"ת להטעות פרעה שיחשוב שהפעל ההוא היה טבעי לא נס, שאלולי היה חושב כן לא היה רודף אחריהם, **ואין להפליא**, איך היה מדרכי ה' ית' להטעותו בזה, שהוא הטעהו ביותר מזה, כשצוה שיחנו ישראל לפני פי החירות כדי שיאמרו יראתם תבעה עלבונם כמו שאמרו רז"ל **והנה הותרו בזה ספקות רבות שראוי לכל משכיל שיספקו**.

בתחלה על פי האותות כמו שאמר, (שמות ד' ל'), **ויאמן העם**, שהיה להם להסתפק, אם הוא שליח ה' יתברך כמו שאמרנו, למה ירא מהגיד לפרעה הדבר כמו שהוא,

קושיא ג'

למה לא אמר משה לפרעה תן לנו שכרנו שנשתעבדתם בנו,

באמרו (י"א ב'), "דבר נא באזני העם וישאלו". וזה באמת יראה ענין זר מתמיה מאד,

שאע"פ שאנשי מצרים היו חייבים להם שכרן, שנשתעבדו בהם, כמו שאמרו בסנהדרין (צ"א ע"א), לא היו ראויים לבא עליהם בעקבה ובדרכים של אנשי רמיה, שאפילו לא היתה ידם תקיפה וחזקה עליהם לא היה ראוי לעשות כן, וכל שכן אחר שיד ה' יתברך תקיפה וחזקה עליהם, למה הוצרכו לעשות כן,

כי אם לומר תנו לנו שכרנו שנשתעבדתם בנו כך וכך ממון, והרי אמרו חכמינו ז"ל (בבא קמא כ"ז ע"ב) אל תכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות שלא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שניו ואמור לו שלי אני נוטל.

וכל אלו הדברים מתמיהין בעצמם וראוי שיפול ספק מצדן לישראל בנבואתו של משה.

ביאורו הצח של הר"ן בהתיר הקושיות הנ"ל

אבל היתר אלו שני הקשרים הוא דבר אחד, שמדרכי ה' ית' הוא להביא עצות מרחוק להפיל שונאתו בדינו ולקחת נקמתו מהם, כמו שאמר הנביא (ישעיהו כ"ה א'), "ה' אלקי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן כי שמת מעיר לגל" וגו' רצה לומר שה' מביא עצות מרחוק להנקם מצריו להביא פלאיו

על הדרך שהוא רוצה. וה' יתברך כוון ורצה לדון כל המצריים בדבר אשר זדו על ישראל, כמאמר יתרו (שמות י"ח י"א), עתה ידעתי כי גדול ה' וגו', ורצה להביאם בענין שהם בעצמם בבחירתם יכנסו במים וימותו שמה.

ואלו הודיע משה לפרעה, הענין בתחלה, שהגיע קצם להגאל, אין ספק שהיה מסכים בכך מתוקף המכות, ולא היה רודף אחריהם עוד, כי למה ירדפם, אחרי שבעודם ברשותו פטרם ושלחם מאתו,

ביאור המהר"ל בקושיית הרא"ם

גור אריה (במדבר ט"ו מ"א) במ"ש כנגד שמנה יום ששהו ישראל משיצאו ממצרים, הקשה הרא"ם, דבפרשת בשלח (שמות יד, ה) כתב רש"י

שהשירה אמרו ביום ז' [של פסח], לכך אנו קוראים את השירה ביום ז', וכאן פירש דהיתה השירה ביום ח'.

ואין זה קשיא, דמן סוף היציאה עד יום ז' של פסח הוא ז' ימים, ומתחלת היציאה עד שאמרו שירה ח' ימים, דחשיב זמן התחלת היציאה מחצות י"ד, שאז יצא מרשות מצרים כיון ששחטו הפסח (שמות יב, ו), שהוא אלוהיהם, ולא היו רשאים לומר דבר להם, זה נקרא יציאה מרשותם. אף על גב דהליכה ממש - גמר יציאתם ממצרים - היה ביום ט"ו (להלן לג, ג).

וראיה שהוציאם מרשות מצרים ביום י"ד, שהרי איסור חמץ מתחיל ביום ארבעה עשר מחצות ואילך (פסחים ד ע"ב), ואכילת מצה בליל חמשה עשר (שמות יב, יח), אלא מפני שמתחיל היציאה מחצות יום ארבעה עשר, ע"כ דברי המהר"ל,

אפשר לומר עוד, שבע חוטים כנגד שבע ימים, וחוט שמיני רמז ליו"ט אחרון של פסח,

ועוד אפשר לומר שהיום השמיני, כנגד התכל שהוא כנגד הבכורים, ובבכורים יש חלק המכה, וחלק המיתה, כמבואר בנחלת יעקב מסכת שמחות, ולכן עשו יום נוסף,

* * * * *

המסקנא שמסיק הר"ן מכל מה שביאר כי ראוי שנהיה סכלים יותר בגאולה עתידה.

והעולה מכל מה שכתבנו הוא, שמתחלה האמינו ישראל במשה על פי האותות, ומה שכתב בקריעת ים סוף, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, הוא מה שהותרו מהם הספקות, ונתבררו

להם המבוכות שנפלו באמצע, כי ישרים דרכי ה' נשגבים מאד, אשר אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצוא.

והנה אנו רואים בגאולה זו של מצרים שבאותה עת בעצמו שהיתה הגאולה ממשמשת ובאה, היו רואים עצמם נגאלים, ועם כל זה היו רואים פעלים ומעשים שהם סבת גאולתם, ואעפ"כ היו נלאים לעמוד על סבתם עד שגלה ה' ית' ענינם.

כל שכן אנחנו שראוי שנהיה סכלים יותר בגאולה עתידה. מפני זה כתב הרמב"ם ז"ל. שלא יודעו הדברים ההם איך יהיו עד שיהיו, עכ"ל הר"ן.

* * * * *

הציצית מכוונת כנגד גאולת מצרים

כתיב (במדבר פרק ט"ו ל"ח) "דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת"

כתב רש"י (במדבר טו מא) ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי על כנפי בגדיהם, כנגד (שמות יט) ואשא אתכם על כנפי נשרים.

על ארבע כנפות ולא שלש ולא חמש, כנגד ד' לשונות של גאולה, שנאמר במצרים (שמות ז) והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי,

פתיל תכלת, על שם שכול בכורות, תרגום של שכול תכלא. ומכתם היתה בלילה וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב

שמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים, ע"כ,

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777 נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com